

Vincze István

Gázhegesztés technológiája

NSZFI
NEMZETI SZAKKÉPZÉSI
ÉS FELNŐTTKÉPZÉSI INTÉZET

A követelménymodul megnevezése:
Hegesztő feladatok

A követelménymodul száma: 0240-06 A tartalomlelem azonosító száma és célcsoportja: SzT-006-30

MUNKKANYAG

GÁZHEGESZTÉS TECHNOLÓGIÁJA

ESETFELVETÉS–MUNKAHELYZET

Munkahelyén, ahol a hegesztés szabadban történik hegesztett tartályokat gyártanak gázhegesztéssel. Az alapanyag ötvözetlen szerkezeti acélból készült lemez, melynek vastagsága 3 mm. Az alapanyag előkészítése is a helyszínen történik. Ahhoz, hogy önállóan tudja a feladatát megoldani, többek között tudnia kell választ adni az alábbi kérdésekre.

1. Milyen szempontok alapján választják ki az alkalmazható hegesztési eljárást? Milyen tényezők alapján dönthettek a gázhegesztés mellett?
2. Mi a gázhegesztés lényege?
3. Mit ért a hegesztés technológiai folyamata alatt?
4. Milyen lépésekből tevődik össze a gázhegesztés technológiája?
5. Hogyan történik az alapanyag előkészítése a gázhegesztéshez?
6. Mi alapján dönti el az alkalmazott hegesztőpálca átmérőjét?
7. Melyek a hegesztő–berendezés üzembe és üzemen kívüli helyezésének lépései?
8. A fent megnevezett munkavégzés során a hegesztőpisztolyhoz milyen méretű égőszárat választ?

Mielőtt a kérdések megválaszolását elkezdené, tanulmányozza át a szakmai információtartalmat!

SZAKMAI INFORMÁCIÓTARTALOM

A kötő gépelemeket két vagy több szerkezeti elem összekötésére használjuk, mely lehet oldható és nem oldható kötés.

Oldható kötés (1. ábra): fő jellemzői biztosítják az összekötendő szerkezeti elemek utólagos szétválasztását, vagyis szét és összeszerelhetőségét:

1. Csavarkötések (kötő- és mozgató csavarok);
2. Ék és reteszkötések;
3. Csapszeges kötések;
4. Súrlódásos kötések (önzáró–kúpkötések);
5. Oldható zrugorkötés.

1. ábra. Oldható kötések

Nem oldható kötés (2. ábra): az alkatrészek sérülése nélkül nem szüntethető meg

1. Szegecskötés;
2. Hegesztett kötés;
3. Forrasztott kötés;
4. Ragasztott kötés;
5. Zsugorkötés.

Hegesztés: munkadarabok hőhatással vagy hő és erőhatással vagy erőhatással megvalósuló oldhatatlan kohéziós kötése (hozaganyag alkalmazásával vagy anélkül).

Valamely hegesztési feladat általában többféle eljárással is megoldható, ezek közül mindig a leggazdaságosabbat válasszuk.

2. ábra. Nem oldható kötések

A HEGESZTŐELJÁRÁS KIVÁLASZTÁSÁNAK SZEMPONTJAI

1. Az alkalmazható hegesztési eljárást elsősorban a hegesztendő anyag határozza meg.

- kis karbon tartalmú ($C < 0,2\%$), minimális ötvöző tartalmú ferrit-perlites szerkezetű acélok általában feltétel nélkül hegeszthetők.
- ötvözött acélok hegeszthetőségének megítéléséhez bevezethető a „karbon egyenérték” fogalma (feltétel nélküli hegeszthetőség $CE < 0,45\%$):

$$C_E = C + \frac{Mn}{6} + \frac{Cr + Mo + V}{5} + \frac{Cu + Ni}{15} \%$$

- ötvözőanyagok hatása a hegeszthetőségre:
  - nem befolyásolja: nikkél (Ni)
  - csökkenti: szén (C), króm (Cr)
  - javítja: mangán (Mn), molibdén (Mo),

2. A készítendő varrattal szemben támasztott követelmények

3. A hegesztett kötés igénybevétele: statikus vagy dinamikus hatásnak lesz-e kitéve, éri-e hőhatás, korróziós veszély.

4. A hegesztés körülményei:

- szabadban vagy zárt helyiségben hegesztenek-e;
- hegesztési helyzet (vízszintes, függőleges, fej feletti);
- különösen nehéz vagy veszélyes munkakörülmények (pl.. tartály hegesztése belülről);
- környezetvédelmi szempontok;

5. A gyártás jellege: egyedi vagy sorozatgyártás.

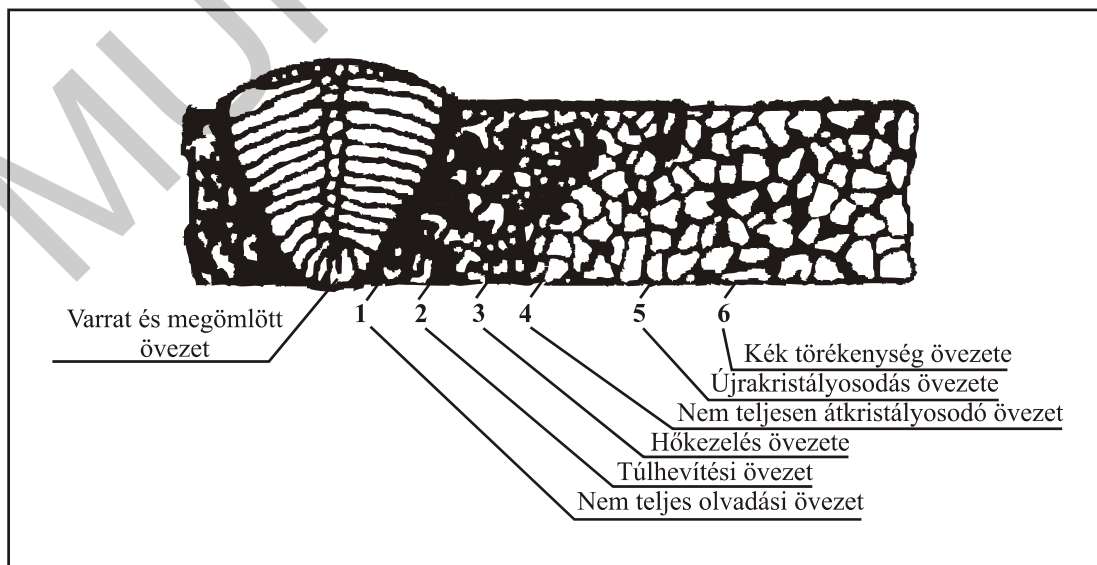
6. Készülékezés.

7. A rendelkezésre álló munkaerő gyakorlottsága, szakképzettsége

HEGESZTETT SZERKEZETEK GYÁRTÁSI FOLYAMATA

1. Tervezés, méretezés
2. Lemezek darabolása
3. Leélezés (a hegesztendő felületek megmunkálása)
4. Felület tisztítása
5. Munkadarab összeállítása
6. Hegesztés
7. Utókezelések
8. Vizsgálat, minőségellenőrzés

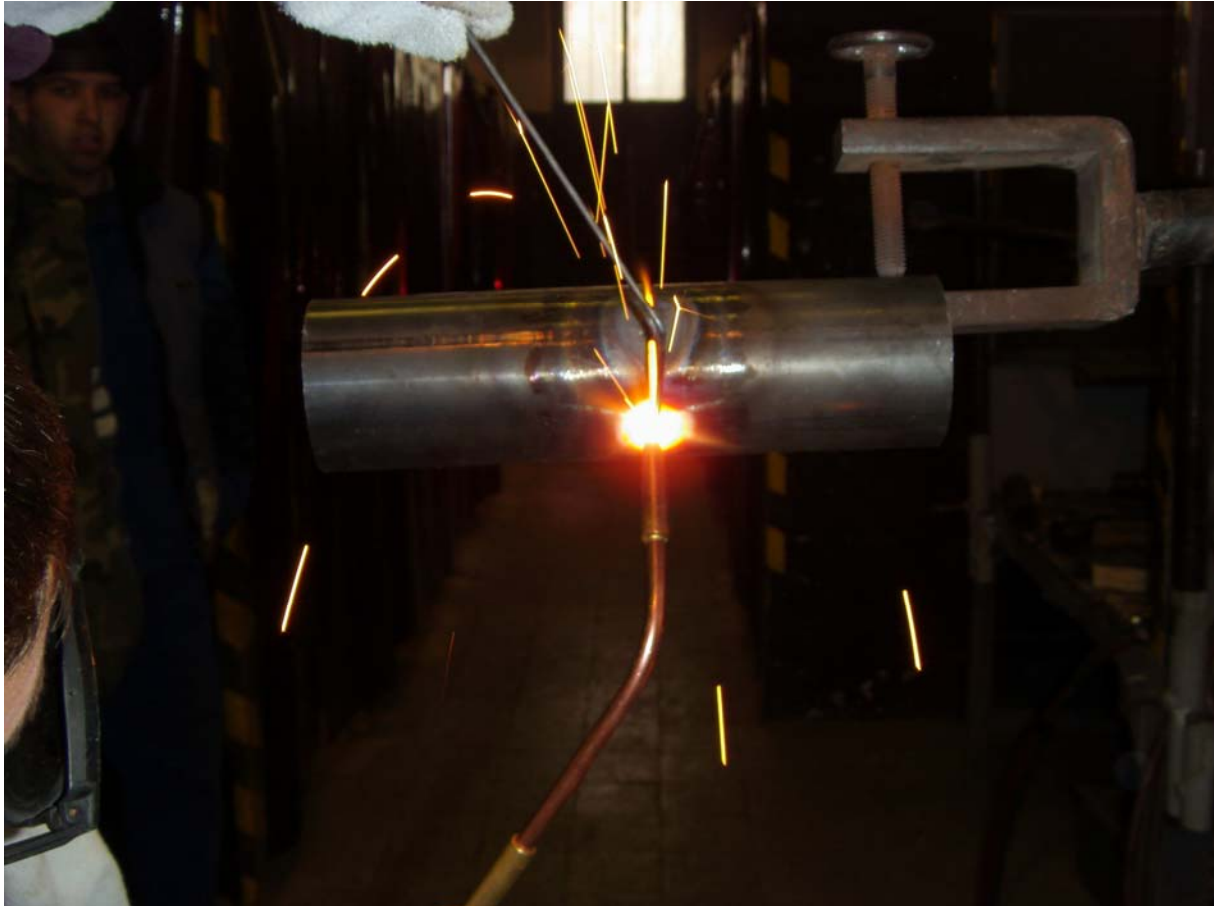
A legtöbb hegesztési eljárás magas helyi hőmérséklet létrehozását igényli annak érdekében, hogy biztosítsa a fémek egyesítését. A varrat melletti úgynevezett hőhatás-övezetben (3. ábra) az anyag hőkezelődik. Az acéloknál jelentkező edződés (martenzit-képződés) és az ezzel járó ridegedés illetve repedésveszély kisebb karbontartalmú anyagok alkalmazásával (a $C \geq 0,25$ % edzhetőségi feltétel nem teljesülésével), vagy előmelegítéssel csökkenthető. A varrattól bizonyos távolságig a hőmérséklet kedvezőtlen esetben a szemcseméretet megváltoztathatja (eldurvíthatja).

3. ábra. Hegesztési varrat hőhatás-övezete

A hőforrás típusát gyakran, mint az eljárás típusának elsődleges leírását használják, pl. gázhegesztés, ívhegesztés.

A gázhegesztéshez (4. ábra) hőforrásként éghető gáz és oxigén gázkeverék elégetésekor keletkezett lángot használnak.

4. ábra. Gázhegesztés

A gázhegesztéskor az alapfém és a hegesztőpálca anyaga egybeolvad az égőfej szájnyílásánál kialakított szúroláng hatására. A megömlött lemezszél és a hegesztőpálca anyaga egy közös hegfürdőben összekeveredik, amely megdermedés után folyamatos varratot képez.

A gazdaságos alkalmazási területe: kötőhegesztéshez minden helyzetben, csővezeték-építés, karosszériaipar, karbantartás, öntöttvasak hegesztése, felrakóhegesztés.

A hegesztés technológiai folyamata azon műveletek összessége, amelyek eredményeként adott varrat, illetve hegesztett szerkezet létrehozható.

Ahhoz, hogy a hegesztés alapvető követelményeknek eleget tegyen, hogy a varrat minősége is az igénybevételnek megfeleljen, sok-sok tényező együttes szem előtt tartása szükséges. Csak e tényezők követelményeinek maradéktalan, szakszerű végrehajtása biztosítja a jó varrat kialakítását.

GÁZHEGESZTÉS TECHNOLÓGIAI LÉPÉSEI

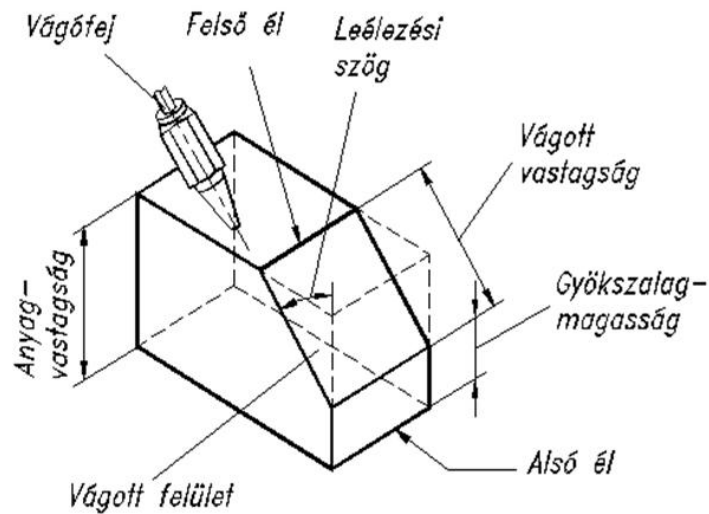
1. Az anyag előkészítése gázhegesztéshez
2. A hegesztőanyag kiválasztása
3. A gázhegesztő-berendezések használata
4. A hegesztőláng beállítása
5. A hegesztés folyamata

AZ ANYAG ELŐKÉSZÍTÉSE GÁZHEGESZTÉSHEZ

A hegesztéshez a hegesztendő anyagot (anyagokat) jól elő kell készíteni, melynek műveletei

1. *Lemezek darabolása* (darabolási módok)
  - Darabolás hidegen (nyíró vágás ollóval)
  - Darabolás forgácsolással (fűrészelés)
  - Termikus vágások
    - Lángvágás (3...50 mm vastagságig)
    - Plazmavágás (1...100 mm vastagságig)
    - Lézervágás (1...30 mm vastagságig)
2. *Élőlkészítés (5. ábra)*: az összekötendő lemezszéleket az anyag vastagságától függően úgy kell előkészíteni, hogy a tökéletes átolvadás megtörténjen (lángvágás, plazmavágás, vágás, gyalulás, köszörülés, egyengetés, marás, fűrészelés). Lemezélek előkészítése lehetséges a vágással együtt, vagy külön.

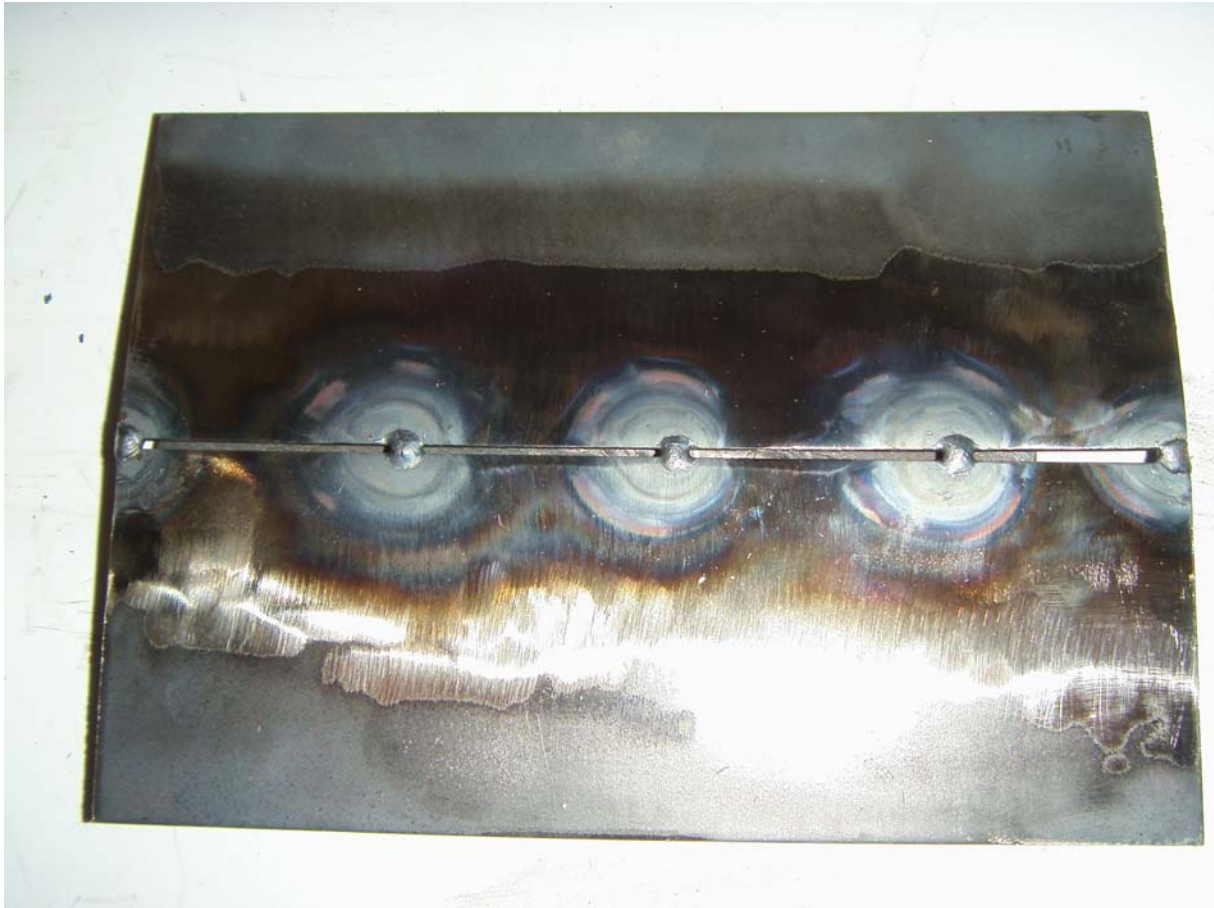

5. ábra. Lemezék előkészítése

3. *A felület tisztítása:* a felrakandó felületet és az összekötendő lemezszeleket fémtisztára kell előkészíteni (drótkéfézés, homokszórás, sörétezés, oldószeres tisztítás, foszfátózás, pácolás). A leggyakrabban előforduló felületi szennyezések – az olaj, a zsír, a festék, a rozsdá, a reve és a nedvesség – a varratban rendszerint gáz- és salakzárványokat idéznek elő.
4. *Munkadarab összeállítása:* a hegesztendő anyagszeleket a hegesztés előtt illeszteni (illesztési hézaggal), majd helyzetükben rögzíteni kell szorítókkal vagy fűzővarratokkal (6. ábra).

A fűzőpontok távolságára és elhelyezésük sorrendjére is ügyelni kell. A fűzésnél keményebb láng szükséges. A fűzővarrat-távolság a lemezvastagság 25-szöröse, fűzővarrathossz a lemezvastagság 2-szerese. Az első sor hegesztése előtt a fűzővarratokat vagy teljesen el kell távolítani, vagy legalább kezdésnél és befejezésnél lapos átmenettel meg kell köszörülni, a repedésmentességről meg kell győződni, esetleg kifutó lemezeket kell alkalmazni.

6. ábra. Fűzővarrat

Vastag lemezek és hosszú varratok esetén a fűzővarrat helyett szétnyitással kell a lemezeket beállítani (7. ábra). A *szétnyitás mértéke* a lemezvastagság és hossz függvénye, melyet a következő tapasztalati képlettel kiszámítható:

$$X = K \frac{L}{s}$$

X → a szétnyitás mértéke,

K = 100 (vastagabb lemezek esetében) - 120 (vékony lemezek esetében),

L → hegesztendő lemez hossza [m],

s → a hegesztendő lemez vastagsága [cm].

7. ábra. Szétnyitás

6 mm-nél vastagabb anyagok esetén számolni kell azzal, hogy a varrat hőhatása az anyagot elhúzza. Ezért a munkadarabokat ellentétes irányú szögeléssel kell összeilleszteni, így a hőhatás miatti ellentétes irányú deformáció következtében a kívánt síkbeli szöghelyzet áll elő. Technológiai lehetőség még a feszítőkészülék alkalmazása és az illesztési hézag záródásának megakadályozása.

Előmelegítés. hegesztés megkezdése előtt a megfelelő hőelosztás és egyenletes beolvadás valamint a szükségesnél erősebb hegesztőláng használatának elkerülése végett egyes esetekben a hegesztendő anyagot elő kell melegíteni.

Ha a karbon tartalom, illetve az egyenértékű karbon tartalom (CE) nagyobb (0,25...0,45%), akkor előmelegített állapotban kell hegeszteni

Előmelegítési hőmérséklet:

- $C\% < 0,35\%$ 150...200 °C
- $C\% < 0,45\%$ 250...350 °C

A HEGESZTŐANYAG KIVÁLASZTÁSA

Az alapanyag szilárdságát megközelítő szilárdságú varrat kialakításához megfelelő hozaganyag szükséges.

A hozaganyag, hegesztőpálca (8. ábra) méretre leszabott, csupasz huzal, amelynél követelmény a nyugodt leolvadás és fröcskölés mentesség. A hegesztőpálca vastagságát elsősorban a lemezvastagságnak megfelelően kell megválasztani.

8. ábra. Hegesztőpálca

Balra hegesztéskor a pálca átmérője:

- Acélhoz: a lemezvastagság fele + 1 mm
- Alumíniumhoz: a lemezvastagság fele + 2 mm

Jobbra hegesztéskor a pálca átmérője:

- 5 mm lemezvastagságig megegyezik a lemezvastagsággal
- 6-12 mm lemezvastagság között a lemezvastagság $\frac{2}{3}$ része
- 13-20 mm lemezvastagság között a lemezvastagság $\frac{1}{4}$ része

A hegesztőpálcákat 7 minőségi osztályba sorolták. A gázhegesztő pálcák jelölése a pálcá megnevezéséből, szabványszámából, a gázhegesztés rövid jeléből és a hegesztőpálca osztályba sorolásából áll.

A hegesztendő felületen lévő oxidok feloldására, az újbóli oxidáció megakadályozására, valamint a megömlés és a folyósítás elősegítésére folyósító anyagot (állaga lehet por, paszta, folyadék) használnak.

A GÁZHEGESZTŐ-BERENDEZÉSEK HASZNÁLATA

A gázhegesztő-berendezések (9. ábra) fő részei a gázpalackok, a nyomáscsökkentők, a tömlők és a hegesztőpisztoly.

9. ábra. Gázhegesztő berendezés

A hegesztő-berendezés üzembe helyezése a pisztoly begyűjtásra kész állapotba hozása.

A hegesztő-berendezés üzembe helyezésének lépései a következők:

- meg kell győződni, hogy a nyomáscsökkentő (reduktor) szabályozócsavarja laza-e mind az oxigén, mind a disszugáz nyomáscsökkentőn
- az oxigénpalack zárszelepét óvatosan ki kell nyitni

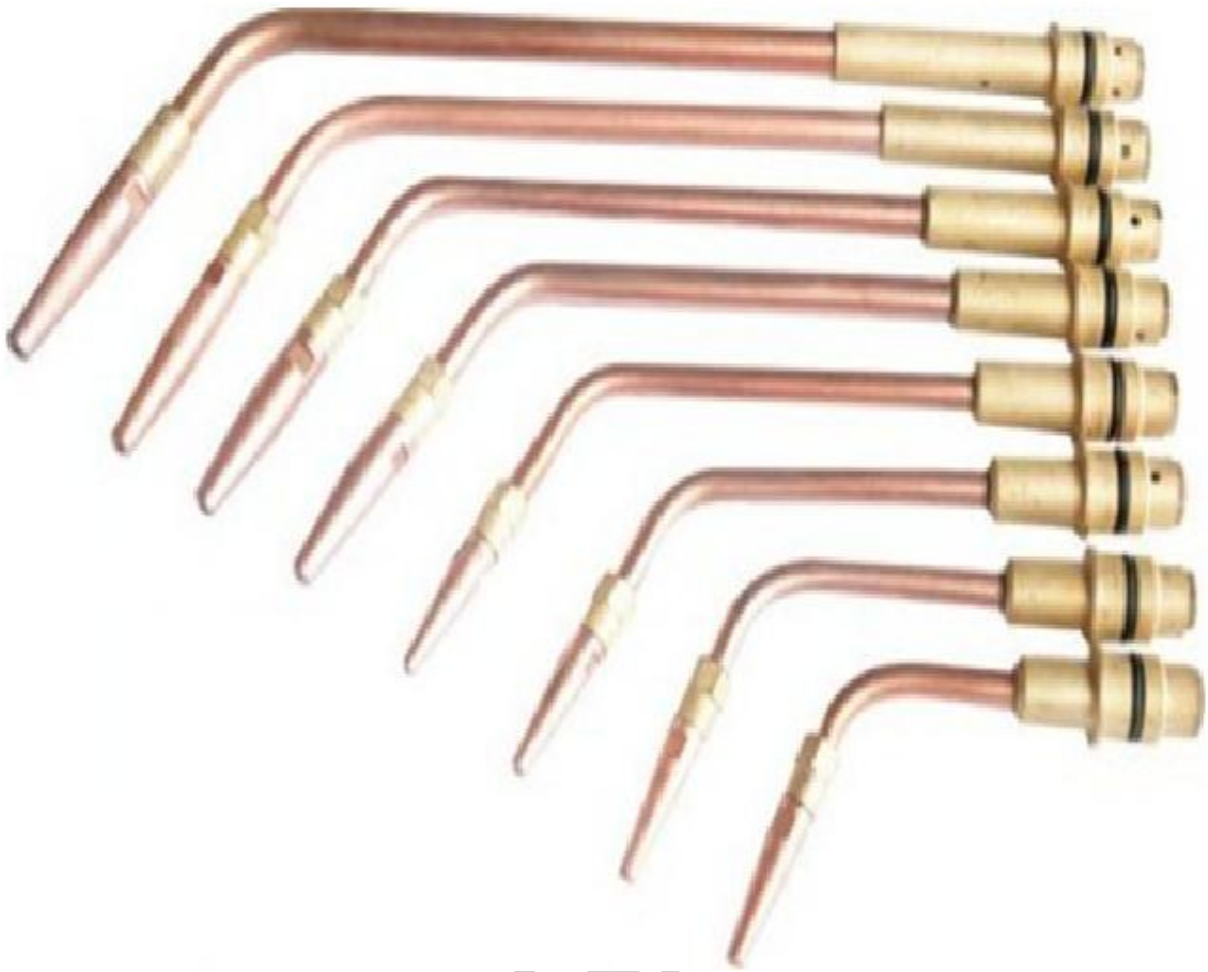
- a markolaton lévő oxigénszelepet ki kell nyitni
- a nyomáscsökkentőn a kieresztő szelepet ki kell nyitni
- az oxigénnyomás-csökkentőn az üzemi nyomást a szabályozó csavarral be kell állítani
- a markolaton az oxigénszelepet el kell zárni
- a disszugáz palack elzáró szelepét ki kell nyitni
- a markolaton a disszugáz szelepét ki kell nyitni
- a disszugáz nyomáscsökkentőjén a kieresztő szelepet ki kell nyitni
- a disszugáz nyomáscsökkentőjén a szabályozócsavarral be kell állítani a megfelelő nyomást
- a pisztolyon a disszugázt el kell zárni

Az üzemen kívül helyezés sorrendje:

- a hegesztőlángot el kell oltani a markolaton lévő disszugáz szelep elzárásával
- az égőt nyitott oxigénszelep mellett tiszta, olajmentes vízben le kell hűteni, közben az oxigént buborékoltatni kell, hogy víz ne jusson a pisztolyba
- a markolaton lévő oxigénszelepet el kell zárni
- a disszugáz palackon az elzáró szelepet kell zárni
- az oxigénpalackon az elzáró szelepet el kell zárni
- a hegesztő-berendezést gáztalanítani kell a markolaton lévő szelepek nyitásával úgy, hogy a nyomáscsökkentők manométerei 0 helyzetbe álljanak. Azonban először a markolaton lévő disszugáz szelepet nyitjuk meg, megvárjuk, míg a hegesztő-berendezés (disszu)gáztalanítódik, majd ezután az oxigénnel végezzük el ugyanezeket a műveleteket
- a disszugáz nyomáscsökkentőjének kieresztő szelepét el kell zárni
- az oxigén nyomáscsökkentőjének kieresztő szelepét kell el zárni
- a disszugáz nyomáscsökkentőjének és az oxigén nyomáscsökkentőjének szabályozócsavarját lazára kell állítani, utána a markolaton a szelepeket el kell zárni

Szükség esetén a palackokat cserélni kell. Kiürültnek kell tekinteni a disszugáz palackot 0,5 bar nyomásnál és a gázvételt meg kell szüntetni. A palackcseréhez a hegesztő-berendezést üzemen kívül kell helyezni.

A hegesztőpisztolyban megy végbe az acetilén és az oxigén keveredése, és ez a hegesztés során nem változik. Két fő része van: a markolat és az égőszár (10. ábra).

10. ábra. Égőszárak

Az égőszárak a munkadarab vastagságához illeszkednek és annak megfelelő számmal jelzik, hogy az adott vastagsághoz adott hőbevitelű lángot lehessen beállítani.

1.sz. táblázat

A gyakorlatban használatos hegesztőpisztolyok égőszárméretei

Számjelölés	Hegeszthető anyagvastagság acélok esetén, mm
0	0,2 ... 0,5
1	0,5 ... 1
2	1 ... 2
3	2 ... 4
4	4 ... 6
5	6 ... 9
6	9 ... 14
7	14 ... 20
8	20 ... 30

A HEGESZTŐLÁNG BEÁLLÍTÁSA

A hegesztőláng feladata a hőközlés, a hegesztendő felületek és a hozaganyagok megolvasztása, valamint a hegfürdő megfelelő védelme a káros behatásoktól.

Az acetilén égésekor létrejövő láng több fajtáját különböztetjük meg (11. ábra):

1. Oxigén keverése nélkül az égéshez a környezeti levegő oxigénje használódik fel. Az égés így tökéletlen, a láng kevésbé meleg, a tökéletlen égés miatt kormoz.
2. A gázdús lángban az acetilén égési övezete megnő, a mag elveszti éles körvonalait. Az egész láng hossza megnő és intenzívebben sárgásfehér színűvé válik.
3. Az oxigéndús lángnak rövid, hegyes, éles vonalú magja van, a sötét redukáló lángmag kiterjedésében erősen csökken, az egész láng megrövidül és kékés színű lesz.
4. A semleges lángnál hosszú, élesen körülhatárolt lángmag alakul ki. Az oxigén és az acetilén keverési aránya közel azonos (gyakorlatban csak úgy érhetjük el, hogy az acetilénél kb. 10%-kal több oxigént eresztünk a pisztolyba).

Oxigén keverése nélküli

Semleges

Redukáló

Oxidáló

11. ábra Hegesztőláng fajtái

A láng keverési arányának helyes beállítása mellett igen fontos a lángerősség beállítása is. A hegesztés gazdaságossága és jó minősége megköveteli, hogy a lángerősséget addig a határig növeljük, amíg a jó és tökéletes hegesztés indokolja:

- túlzott mértékű lángerősség → szétfújja az ömledéket,
- gyenge lángerősség → lángvisszaégés.

Valamely 1 mm vastag anyag hegesztéséhez 1 óra alatt elfogyasztott gázmennyiség értéke a fajlagos lángerősséggel egyenlő.

PRÓBAHEGESZTÉS

A hegesztés kezdetekor beállított üzemi nyomás, keverési arány és lángerősség-érték nem minden esetben felel meg ezért a próbahegesztés után az értéket a hegesztőnek korrigálni kell!

Próbahegesztést anyagvizsgálattal ellenőrzik.

Az anyagvizsgálat feladata:

- az anyagokról olyan adatokat szolgáltatni a gyártó, a felhasználó részére, amelyek lehetővé teszik annak eldöntését, hogy az adott anyag az adott feladatra megfelel-e? (szilárdság, alakíthatóság stb.)
- feleletet adni arra, hogy az alapanyagok, vagy kész termékek tartalmaznak-e folytonossági hiányokat, hibákat.
- a használat során károsodott alkatrészek, szerkezetek károsodási okainak felderítése.(kárelemzés)

A vizsgálati módszerek két nagy csoportba, roncsolásos és roncsolásmentes módszerekre oszthatók.

A roncsolásos módszereket próbatesteken végezzük, és nagyon fontos, hogy az így meghatározott eredmények, jellemzőek legyenek a minősíteni kívánt anyagra, vagy darabra

Roncsolásmentes vizsgálatok a darabban vagy felületén lévő folytonossági hiányok megállapítását tűzik ki célul.

Hegesztési varratok roncsolásos vizsgálati módszerei

A technológia előzetes vizsgálatánál és a gyártásellenőrző próbadarabok vizsgálatánál alkalmazzák. Az elvégzendő vizsgálatok mennyiségét a szabvány rögzíti.

- Szakítóvizsgálat (igazolja, hogy a hegesztett kötés szakítószilárdsága nem kisebb, mint az alapanyagé),
- Keménységvizsgálat (Vickers-féle keménységmérés, terhelőerő 98 N → tájékoztatást ad a repedékenységre),

- Hajlítóvizsgálat (korona-, gyökoldali → tájékoztat a kötés alakváltozási képességéről),
- Ütővizsgálat (átmeneti hőmérséklet meghatározása),
- Csiszolatvizsgálat (csiszolt és maratott keresztmetszeti felületen mikroszkópi vagy makroszkópi szövetszerkezet-vizsgálat),
- Töretvizsgálat (melegrepedékenységi hajlam vizsgálata → a töret felületének elszíneződése melegrepedésre utal),
- Fárasztóvizsgálat.

Hegesztési varratok roncsolásmentes vizsgálati módszerei

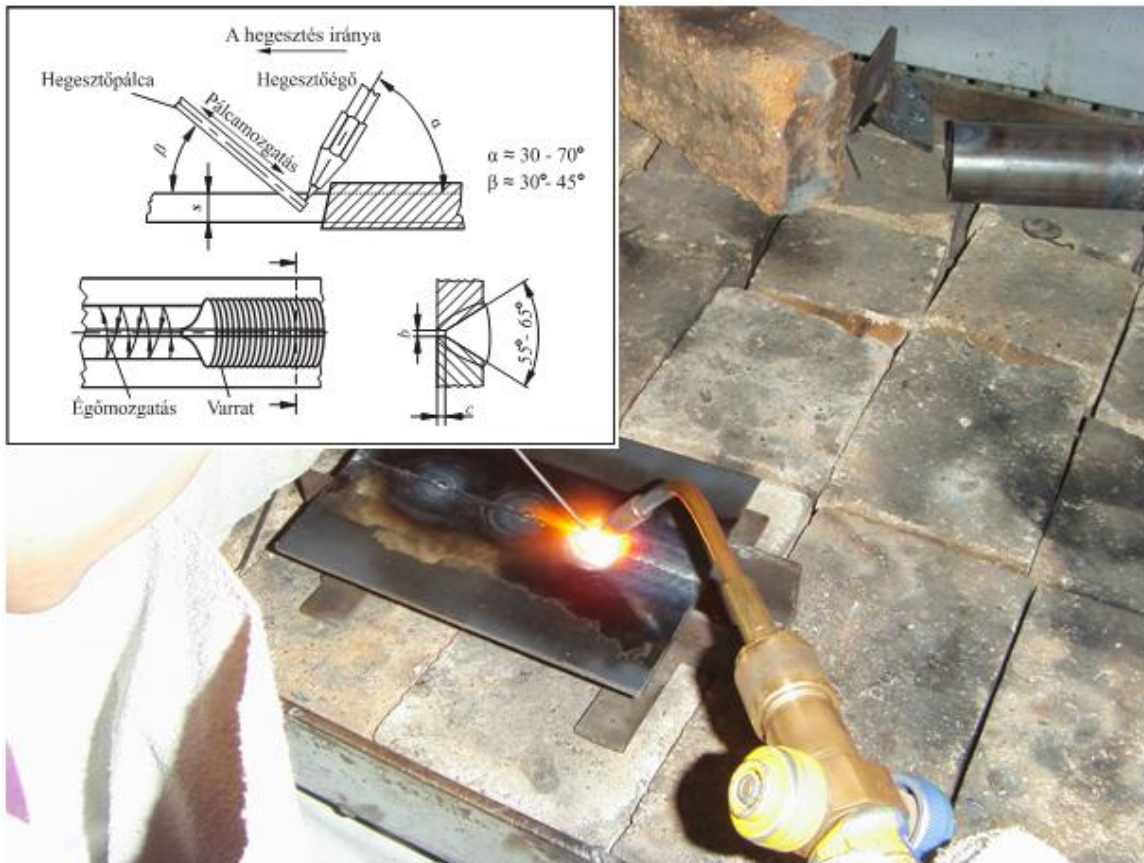
- Szemrevételezés (szabad szemmel vagy kézi nagyítóval → varrat alak, felületi hiba ellenőrzése)
- Radiológiai vizsgálat
- Folyadék penetrációs vizsgálat
- Mágneses repedésvizsgálat
- Ultrahangvizsgálat

A HEGESZTÉS FOLYAMATA

A hegesztő egyik kezében (általában jobb kézben) a megfelelően szabályozott lánggal működő hegesztőpisztolyt, a másik kezében a hegesztőpálcát tartja. A hegesztés irányát tekintve a hegesztés végrehajtható balra hegesztéssel (12. ábra) (elől a hegesztőpálca halad és ezt követi a hegesztőpisztoly) és jobbra hegesztéssel (13. ábra) (a hegesztőpisztoly halad elől és ezt követi a hegesztőpálca).

Balra hegesztéskor hegesztőpisztoly egyenes vonalú mozgással, a pálca a hegfürdőbe mártva mozog.

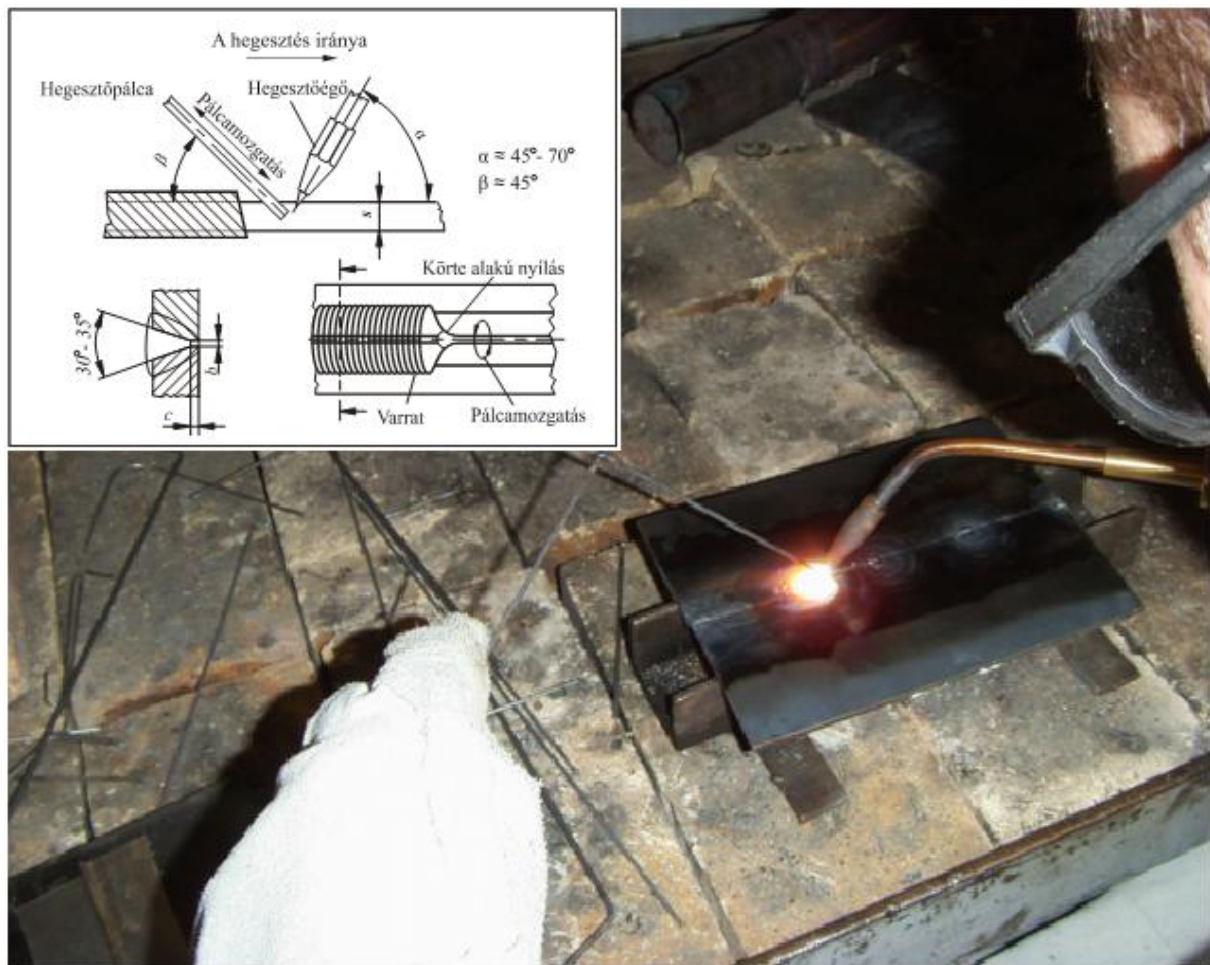
A lemez síkjához kb. bezáró $\alpha=45^\circ$ -os szöget hegesztőpisztoly (alumíniumnál és réznél $45-90^\circ$) lángja a kb. $\beta=30^\circ$ -ban (alumíniumnál és réznél $15-30^\circ$) hajló hegesztőpálcát olvasztja le. Balra hegesztéskor a hegesztőpálca mártogató vagy ívelő, a hegesztőpisztoly egyenes vonalú vagy ívelő mozgást végez. Balra hegesztés acélok esetén max. 3–4 mm vastagságig lehetséges.

12. ábra. Balra hegesztés

Jobbra hegesztéskor hegesztőpisztoly egyenes vonalú mozgást végez, a hegesztőpálca körkörös mozgás mellett olvad le.

A lemez síkjához $\alpha=35-40^\circ$ -ban hajló hegesztőpisztoly és a $\beta=40-50^\circ$ -ban hajló hegesztőpálca elrendezés a tökéletes átolvadást teszi lehetővé. Jobbra hegesztéskor a hegesztőpálca ívelő mozgással az ömledéket kavarva halad, a hegesztőpisztoly egyenes vonalú mozgást végez. A jobbra hegesztést acélok esetén 3mm vastagság felett, továbbá alumínium, réz és öntöttvasak hegesztésére, összekötésére alkalmazzák.

13. ábra. Jobbra hegesztés

A gázhegesztés tetszőleges helyzetben végezhető. Pozícióban végzett hegesztésnél általában kisebb lángereőséget kell beállítani, hogy az ömledék mérete is kisebb legyen.

A baleseti veszélyek elkerülése és az egészség megóvására a hegesztőt egyéni védőfelszereléssel (14. ábra) kell ellátni, amelyet a dolgozó köteles használni.

A gázok előállítás, kezelése a hegesztő-berendezések üzeme, a hegesztés technológiai folyamatai jelentős veszélyforrást jelentenek.

A GÁZHEGESZTÉS VESZÉLYFORRÁSAI

Az energiahordozó alkalmazásakor fellépő veszélyek a következők:

- a gáz okozta egészségi ártalmak, mozgási veszélyek,
- szivárgó, ellenőrzés nélkül a környezetébe jutó gáz és levegő keverékéből származó robbanókeverék kialakulása,
- robbanás- és tűzveszély,
- az égésből adódó oxigénelvonás a környezetéből.

A hegesztő-berendezések használatakor fellépő veszélyek a következők:

- a gázpalackok helytelen kezeléséből, elhelyezéséből adódó veszély: a szelepszívargás, a palacktűz, a palackrobbanás, a mechanikai sérülések, zúzódások,
- a pisztoly rendellenes működéséből származó veszély: a lángvisszacsapás, a visszaroobbanás,
- a biztonsági szerelvények helytelen működése vagy működésképtelensége miatt keletkezett veszély: a robbanásveszély.

A technológiai veszélyek a következők:

- az égőláng okozta fény- és hőhatás,
- a meleg anyag kezeléséből származó égési sérülések,
- szétfröccsenő olvadt fém által okozott égési sérülések,
- a hegesztőanyagok szennyeződéseiből vagy a felületi védőbevonatokból származó gázok, gőzök, por, füst,
- a hegesztőanyagokból keletkező fémgőzök,
- a felületi tisztításra használatos maró-, oldóanyagokból és gőzökből származó veszélyek,
- a hegesztő-berendezések és eszközök figyelmetlen, nem rendeltetésszerű használata miatt jelentkező veszélyek.

Gázhegesztéskor szigorú munkafegyelem és a rendelkezések maradéktalan betartása szükséges a baleseti veszély csökkentése és a balesetek megelőzése érdekében.

Állandó hegesztési munkahelyeknél (olyan munkaasztal, amely a teljes hegesztési- vagy vágási munkahelyet betölti, amelynek teteje és legalább két oldala van) a friss levegő áramlását szellőzéssel, elszívással 0,5 m/s légsebességgel kell lehetővé tenni. Az áramlás útját úgy kell beállítani, hogy a keletkezett káros anyagok a munkát végző arcától, ill. helyétől távozzanak. Zárt térben vagy rosszul szellőző helyen való gázhegesztéskor meg kell oldani a munkahelyek friss levegővel való ellátását.

Hegesztési munkát csak ép állapotban lévő, működőképes berendezésekkel szabad végezni, ha egyébként az általános munkavédelmi, tűzvédelmi szabályok betartására is van lehetőség.

A GÁZHEGESZTŐ-BERENDEZÉSEK IDŐSZAKI ELLENŐRZÉSE

A gázhegesztő-berendezést és a biztonsági szerelvényeket a biztonságos működés szempontjából időnként ellenőrizni kell, és az ellenőrzés helyét írásban kell rögzíteni. Ennek gyakorisága, ha a gyártó ettől eltérően nem rendelkezik, a következő:

Gázhegesztés felszereléséhez tartozók:

- pisztoly, égő	1/4 év,
- gumitömlő	1/4 év,
- biztonsági szerelvény	1/4 év,

- palack vagy vezetéki nyomáscsökkentő 1/4 év.

Gázellátó rendszerhez tartozók:

- palacktelep, palackköteg és készülékei 1 év,
- acetilénfejlesztő 1 év.

Az ellátó vezetékek:

- tömörségi vizsgálat évente,
- az ellátó vezetékek szerkezeti vizsgálat 3 évente.

A vizsgálatok elvégzésére legalább középfokú szakirányú szakképesítéssel és 5 éves szakmai gyakorlattal, e feladattal megbízott személy vagy akkreditált intézmény jogosult.

A hegesztő-berendezés és a biztonsági szerelvény javítási, felújítási munkái után az újbóli megfelelésről a berendezés javítását, felújítását végzőnek nyilatkoznia kell.

A MUNKAVÉGZÉSRE VONATKOZÓ ÁLTALÁNOS MAGATARTÁSI SZABÁLYOK

Ezek a következők:

- a hegesztő köteles az általános és helyi munkavégzésre vonatkozó műszaki, munkavédelmi és tűzvédelmi előírásokat betartani,
- a munkahelyet, a munkaeszközöket, az egyéni védőfelszereléseket (ezek állapotát, használhatóságát) munkakezdés előtt és szükség szerint közben is ellenőrizni kell,
- a munkavégzés során (hegesztés alatt) a hegesztő köteles a technológiai előírásokat és biztonságtechnikai szabályokat betartani és a munkafolyamatokat figyelemmel kísérni,
- közvetlen baleseti veszély észlelése esetén a munkát azonnal abba kell hagyni, meg kell kísérelni a veszély elhárítását, és erről a munkahelyi felelős vezetőt értesíteni kell, a munkát csak a baleseti veszély ellenőrzött megszüntetése után szabad folytatni.

Vészhelyzetekre vonatkozó magatartási szabályok

Ha a gázkeverék a pisztolyban ég, akkor a pisztolyszeleppel azonnal el kell zárni a gázt és a nyitott oxigénszeleppel a pisztolyt vízbe mártva az égőfejet le kell hűteni. Az égőfejet ezután a rátapadt fém-és./vagy salakrészekről (kívül fához dörzsölve), valamint a furatot a készletben található tisztítótüskével meg kell tisztítani, a keverőhüvelyről a kormot el kell távolítani! Ezt követően a hegesztés tovább folytatható.

Ha a tömlő meggyullad és égni kezd, a reduktoron lévő gyorselzáró szeleppel először az éghető gázt, azután az oxigént kell elzárni. A tüzet vizes rongy, víz vagy, kézi tűzoltó készülék igénybevételével kell eloltani. A megsérült (égett) tömlőt tovább használni tilos, az új tömlőt használatbavétel előtt kifúvatással meg kell tisztítani!

Ha a gázpalack szelepe körül a szivárgó gáz lángolni kezd, akkor vizes ronggyal, vízzel vagy kézi tűzoltó készülékkel meg kell kísérelni a tűz eloltását. A palack elzáró szelepét haladéktalanul el kell zárni. Késedelem nélkül értesíteni kell a tűzoltóságot. A tűzoltósággal közölni kell a helyszínt, a körülményeket, valamint azt, hogy a tűz hány darab és milyen gázt tároló palackot veszélyeztet. A tűz eloltása után a gázpalackot ki kell szállítani a munkahelyről (tárolóhelyről), lehetőleg olyan helyre, ahol egy esetleges robbanás semmiféle, ill. csak a lehető legkisebb kárt okozhatja. A szelepet ezután meg kell nyitni, és a palackot védett helyről irányított vízszugárral kell hűteni, hogy újból fel ne melegedjen.

A gázpalack robbanása esetén a „Gázpalack Biztonsági Szabályzat”-a szerint kell eljárni.

Ha elektromosság által okozott tűz keletkezik, akkor azt vízzel eloltani tilos, a tűz eloltására „E” jelű tűzoltó készüléket kell használni, vagy szükség esetén a tűz oltása száraz homokkal is elvégezhető. A jelentési kötelezettségnek eleget kell tenni.

Munkaszervezési követelmények

A gépek, berendezések mellett állandó ülőmunkát végző hegesztő részére állítható magasságú, derék- és lábtámasszal ellátott, borulásmentes munkaszéket kell biztosítani.

2m szintkülönbség felett végzett hegesztési munkák alatti területet el kell határolni, és a veszélyre figyelmeztető táblákat is el kell helyezni.

A hegesztett, izzó, fekete-meleg munkadarabot csak az erre kijelölt helyen szabad tárolni és figyelmeztető táblával kell ellátni.

Különösen veszélyes körülmények között hegesztés csak akkor végezhető, ha:

- a hegesztő szakember külön írásos, személyre szóló megbízást kapott,
- állandó felügyeletet látnak el a munkavégzés alatt,
- megoldottak a mentési feltételek,
- megtörtént a tűzjelzés és oltás szervezése,
- kijelölték a munkát irányító személyt.

A munka befejezésekor, vagy ha a hegesztő elhagyja a munkahelyét, akkor a berendezéseket olyan állapotban kell hagyni, hogy azok ne lehessenek baleset okozói.

Kültéri munkáknál a hegesztő-berendezéseket úgy kell elzárni, hogy illetéktelen ne juthasson hozzájuk, és az időjárás viszontagságai és/vagy esetleges mechanikai sérülések ellen a berendezést letakarással vagy más módon megbízhatóan védeni kell.

A hegesztési munkák befejezése után a munkavégző köteles

- a munkahelyet és háromdimenziós (térbeli) környezetét, a gödröket, mélyedéseket, zezugos helyeket stb. többször is ellenőrizni, hogy nincs-e ott izzó anyag, keletkezhets-e tűz a hegesztési munka következményeként, és szükség esetén vízzel permetezni,

- a munkatérben maradt gyúlékony anyagok állapotát ellenőrizni,
- minden olyan körülményt megszüntetni, ami tüzet okozhat,
- az elmozdított anyagokat a munkahely teljes kihűlése után eredeti helyükre visszaállítani.

TANULÁSIRÁNYÍTÓ

1. Szerezzen megfelelő információt a „Szakmai információtartalom” áttanulmányozásával!
2. Válaszolja meg az „Esetfelvetés–munkahelyzet” fejezetben található kérdéseket! Ha segítségre szorul, sűgőként használja újból a „Szakmai információtartalmat”!
3. Szakmai ismereteinek ellenőrzése céljából oldja meg az „Önellenőrző feladatok” fejezetben található elméleti feladatsort! Hasonlítsa össze az Ön és a „Megoldások” fejezetben megadott feladtmegoldásokat! Ha eltérést tapasztal, újból használja a „Szakmai információtartalmat”!
4. Gyakorolja a gázhegesztést az alábbi feladatokon keresztül:
  - a) készítse elő a munkadarabot hegesztésre, válasszon hozzá eszközöket, anyagokat,
  - b) helyezze üzembe a gázhegesztő–berendezést,
  - c) gyakorolja a különböző lángtípusok beállításait,
  - d) készítsen varrathernyót PA helyzetben legalább 150 mm hosszban (felrakóhegesztés) balra hegesztéssel ötvözetlen acéllemezen, melynek méretei 60x200x1...2,5 mm; hozaganyag átmérője 2 mm,
  - e) készítsen varrathernyót PA helyzetben legalább 150 mm hosszban (felrakóhegesztés) jobbra hegesztéssel ötvözetlen acéllemezen, melynek méretei 60x200x5 mm; hozaganyag átmérője 3 mm,
  - f) készítsen I–varratot PA helyzetben balra hegesztéssel ötvözetlen acéllemezen, melynek méretei 60x200x1...2,5 mm; hozaganyag átmérője 2 mm,
  - g) készítsen I–varratot PA helyzetben jobbra hegesztéssel ötvözetlen acéllemezen, melynek méretei 60x200x5 mm; hozaganyag átmérője 3 mm.

A varratokat értékelje a „Megoldások” fejezetben megadottak figyelembe vételével!

5. Tanulmányozza az „Önellenőrző feladatok” fejezetben található WPS–t!
6. Az „Önellenőrző feladatok” fejezetben található WPS alapján készítse el a hegesztett kötést:
  - a) készítse elő a munkadarabot hegesztésre, válasszon hozzá eszközöket, anyagokat,
  - b) helyezze üzembe a gázhegesztő–berendezést,
  - c) készítse el a munkadarabot gázhegesztéssel!
7. Értékelje a varrat minőségét a „Megoldások” fejezetben megadottak figyelembe vételével!
8. Végezze el a szükséges korrekciókat!
9. Álljon pozitívan hozzá a munkavégzéshez!

ÖNELLENŐRZŐ FELADATOK**1. Feladat:**

Tompavarratot készít PA helyzetben 3 mm vastag C10 jelű ötvözetlen szerkezeti acélból készült lemezek között. A feladattal kapcsolatosan válaszolja meg az alábbi kérdéseket!

- a) Határozza meg, hogy az alapanyagot elő kell-e melegíteni a hegesztéshez! Válaszát indokolja!

Four horizontal lines for writing the answer to question a).

- b) Sorolja fel az alapanyag hegesztésre történő előkészítésének műveleteit!

Four horizontal lines for writing the answer to question b).

- c) A lemezeket hegesztés előtt illeszteni, majd helyzetükben fűzővarratokkal rögzíteni kell! Határozza meg a fűzővarrat távolságát és hosszát!

Two horizontal lines for writing the answer to question c).

- d) Határozza meg a kiválasztásra hegesztőpálca átmérőjét! Válaszát indokolja!

---

e) Határozza meg, hogy mit jelent a hegesztő-berendezés üzembe helyezése!

---

f) Mekkora palacknyomásnál kell megszüntetni a gázvételt a disszugáz palackból?

---

g) Milyen számjelölésű égőszárat kell a hegesztéshez választani?

---

h) Milyen típusú lángot alkalmaz? Ezt a gyakorlatban milyen acetilén-oxigén keverési aránnyal éri el?

---

i) A gyártási utasítás próbahegesztést ír elő. A próbahegesztést anyagvizsgálattal ellenőrzik. Milyen vizsgálattal ellenőrizné a hegesztett kötés szilárdságát?

---

j) Az adott feladatot a hegesztés irányát tekintve milyen hegesztéssel hajtja végre? Válaszát indokolja!

---

k) A munkája során milyen veszélyforrásokra kell nagy gondot fordítania?

---

l) Használhatja-e azt a gumitömlőt, mely ép és időszaki ellenőrzése két hónappal korábban történt? Válaszát indokolja!

---

m) Határozza meg, hogy mit kell tennie, ha a munkavégzés közben a tömlő meggyullad és égni kezd!

---

2. feladat

WPS alapján készítse el a hegesztett kötést:

- készítse elő a munkadarabot hegesztésre, válasszon hozzá eszközöket, anyagokat,
- helyezze üzembe a gázhegesztő-berendezést,
- készítse el a munkadarabot gázhegesztéssel!

MUNKANYELVI

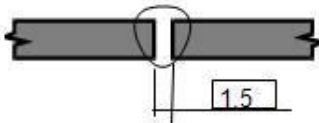
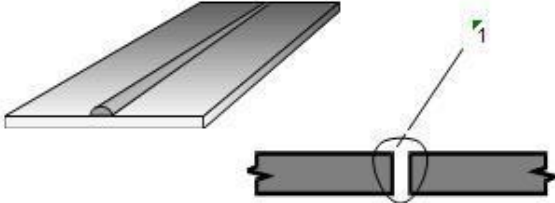
GYÁRTÓI HEGESZTÉSI UTASÍTÁS (WPS)

MSZ EN ISO 15609-2

Einzelheiten zur Prüfung der Schweißnaht

Az üzem helye (Ort): _____
 A hegesztési utasítás száma
 (Schweißverfahren des Herstellers): _____
 Beütőszám (Beleg-Nr.): _____
 WPAR-szám (WPAR-Nr.): _____
 Gyártó (Hersteller): _____
 A hegesztő neve
 (Name des Schweißers): _____
 Hegesztési eljárás (Schweißprozeß): **311**
 Kötéstípus (Nahtart): **BW**
 A varrat előkészítés adatai (vázlat)* / Einzelheiten der
 Fugenvorbereitung (Zeichnung)* /:

A minősítő személy vagy
 testület (Prüfer oder Prüfstelle): _____
 Az előkészítés és tisztítás
 módszere (Art der Vorbereitung
 und Reinigung): **Forgácsolás,
 köszörülés és
 drókefés tisztítás**
 Alapanyag megnevezése (Spezi-
 fikation des Grundwerkstoffs): **1.1**
 Próbadarab vastagsága **1,5**
 / Werkstückdicke / (mm): _____
 Külső átmérő /Außendurchmesser/ (mm): _____
 Hegesztési helyzet (Schweißposition): **PA**

A kötés kialakítása (Gestaltung der Verbindung)	Varratfelépítés (Schweißfolge):
	
	Varratméret : mm

Varrator Schweiß- raupe	Hegeszté- si eljárás Prozeß	A hozaganyag mérete Durchmesser	Hegesztés iránya	Égőszár mérete	Acetylén nyomás, Bár	Oxigén nyomás, Bár	Hegesztési sebesség
1	311	$\varnothing$ 2,0	Lw	1	0,2-0,4	2-4	kézi

A hozaganyag (Zusatzwerkstoff) **O III**
 -besorolása és elnevezése **BW XII**
 (-Einteilung und Markenname): _____
 Esetleges különleges szárítás
 Sondervorschriften für Trocknung: _____
 Védőgáz vagy fedőpor (Schutzgas / Schweißpulver)
 -Hegfűrdővédelem (Schutzgas): _____
 -Megtámasztás (Wurzelschutz): _____
 A gáz átáramló mennyisége (Gasdurchflußmenge)
 -Védőgáz (Schutzgas): _____
 -Varratfűrdő megtámasztás (Wurzelschutz): _____
 A wolfrámelektroda típusa és
 mérete (Wolframelektrodenart / _____
 A gyökkifaragás részletei
 (Einzelheiten über Ausfußen / _____
 Előmelegítési hőmérséklet (Vorwärmtemperatur): _____
 Közbenő hőmérséklet (Zwischenlagentemperatur): _____

Hegesztés utáni hőkezelés
 és/vagy öregítés (Wärmenach-
 behandlung und/oder Aushärten): _____
 Idő, hőmérséklet, módszer
 (Zeit, Temperatur, Verfahren): _____
 Felmelegítési és lehűlési
 sebesség (Erwärmungs- und _____
 Abkühlungsrate): _____
 Egyéb információk (Weitere Informationen)*: _____
 P.I.: Elektrodalengetés (a v.sor
 szélessége) /z.B.: Pendeln _____
 Ívelmozgás: amplitúdó,
 frekvencia, idő (Pendeln:
 Ampl., Freq., Verweilzeit): _____
 Az impulzushegesztés adatai
 (Einzelheiten für das _____
 Az érintkezőcső távolsága (Kontaktdüsenabstand): _____
 A plazmaheg. adatai (Einzelheiten für das Plasmaschweißen): _____
 Az égő dőlésszöge (Brenneranstellwinkel): _____

Hersteller

Prüfer oder Prüfstelle

Name, Datum und Unterschrift

Name, Datum und Unterschrift

* Falls gefordert

MEGOLDÁSOK

1. feladat

- a) Nem, mert a C10 jelű acél széntartalma 0,1 %, így ez feltétel nélkül hegeszthető.
- b) Darabolás, élélőkészítés, a felület tisztítása, összeállítás.
- c) A fűzővarrat távolsága $25 \times 3 = 75$ mm, hossza $2 \times 3 = 6$ mm.
- d) 2,5 mm átmérőjűt, mert ilyen vastagságú lemezeket balra hegesztünk és balra hegesztéskor a pálcza átmérője acélhoz a lemezvastagság fele + 1 mm.
- e) A hegesztő-berendezés üzembe helyezése a pisztoly begyújtásra kész állapotba hozása.
- f) 0,5 bar nyomásnál.
- g) 3-as számjelölésűt.
- h) Semleges lángot és a keverési arány 1:1,1.
- i) Szakítóvizsgálattal.
- j) Balra hegesztéssel, mert a lemezvastagság kisebb, mint 4 mm.
- k) Az energiahordozó alkalmazásakor fellépő veszélyek, hegesztő-berendezések használatakor fellépő veszélyek, technológiai veszélyek.
- l) Igen, mert hibátlan és a gumitömlőt 1/4 évente kell ellenőrizni.
- m) Ha a tömlő meggyullad és égni kezd, a reduktoron lévő gyorselzáró szeleppel először az éghető gázt, azután az oxigént kell elzárni. A tüzet vizes rongy, víz vagy, kézi tűzoltó készülék igénybevételével kell eloltani. A megsérült (égett) tömlőt tovább használni tilos, az új tömlőt használatbavétel előtt kifúvatással meg kell tisztítani!

2. feladat

A hegesztett varratnak legalább 150 mm hosszban értékelhetőnek kell lenni és kielégíti az alábbi követelményeket:

Nem megengedett:

- ráolvadt fröcskölés,
- repedés,
- domborulathiány,
- átolvadási hiány.

Megengedett:

- éles bemetszés nélküli szélkiolvadás, melynek mélysége a lemezvastagság 20%-a, de legfeljebb 0,5 mm,
- éleltolódás, melynek mérete maximum a lemezvastagság 25%-a,
- varratdudor, melynek magassága legfeljebb a korona szélességi méretének 15 %-a + 1 mm,

- átvadt gyök, gyökátfolyás, melynek mérete maximum a korona szélességi méretének 60 %-a + 1 mm,
- helyi túlzott gyökátfolyás gyökvarrat szélességnyi hosszon 100 mm-ként egy helyen,
- homorú varratgyök maximum 0,5 mm mélységig.

A pikkelyezettségnek egyenletesnek, a végkráternek egyenletesen feltöltöttnek kell lenni.

Sarokvarrat esetében a varrat magassága (amin) legalább 2 mm.

MUNKANYAG

IRODALOMJEGYZÉK

FELHASZNÁLT IRODALOM

Dr. Márton Tibor–Plósz Antal–Vincze István: **ANYAG- ÉS GYÁRTÁSISMERET** a fémipari szakképesítések számára, KIT Képzőművészeti Kiadó és Nyomda 1999.

Plósz Antal–Vincze István: **GÁZHEGESZTÉS**, Tankönyvmester 2000.

Gürtler Csabáné–Plósz Antal–Vincze István: **ANYAGOK**, B+V Kiadó 2001.

Gürtler Csabáné–Plósz Antal–Vincze István: **ANYAGOK MUNKAFÜZET**, B+V Kiadó 2002.

Benus Ferenc – Dr. Márton Tibor: **GÁZHEGESZTÉS**, Szkandi–Wald Kiadó, 1999.

Mikló István: **HEGESZTŐ SZAKISMERET 1.**, Műszaki Könyvkiadó 1986.

AJÁNLOTT IRODALOM

Plósz Antal–Vincze István: **GÁZHEGESZTÉS**, Tankönyvmester 2000.

Benus Ferenc – Dr. Márton Tibor: **GÁZHEGESZTÉS**, Szkandi–Wald Kiadó, 1999.

A(z) 0240-06 modul 006-es szakmai tankönyvi tartalomeleme felhasználható az alábbi szakképesítésekhez:

A szakképesítés OKJ azonosító száma:	A szakképesítés megnevezése
31 521 11 0000 00 00	Hegesztő

A szakmai tankönyvi tartalomelem feldolgozásához ajánlott óraszám:
19 óra

MUNKANYELV

MUNKKANYAG

A kiadvány az Új Magyarország Fejlesztési Terv
TÁMOP 2.2.1 08/1-2008-0002 „A képzés minőségének és tartalmának
fejlesztése” keretében készült.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap
társfinanszírozásával valósul meg.

Kiadja a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet
1085 Budapest, Baross u. 52.

Telefon: (1) 210-1065, Fax: (1) 210-1063

Felelős kiadó:
Nagy László főigazgató